

УДК:608.1:658

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Швец Г. О., к.філол.н., доцент ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Швец Г.О. Особенности оценки объектов интеллектуальной собственности в хозяйственной деятельности предприятия.

В статті визначено сутність оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Перераховано нормативно-правові документи, в яких визначено процедуру оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Представлено причини необхідності оцінки об'єктів права інтелектуальної власності, наприклад: для визначення реальної цінності і ринкової вартості об'єкта; при поставленні на баланс розробленого власними силами об'єкта; оцінка вартості інтелектуальної власності у зв'язку зі здійсненням різноманітних корпоративних операцій; залучення об'єктів інтелектуальної власності до інвестиційних та інноваційних проектів та інше. Наведено послідовність оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності, яка складається з семи етапів. Визначено основні показники що визначають вартість об'єктів інтелектуальної власності, наприклад: надійність правової охорони відповідного об'єкта; можливість оцінюваного об'єкта вільно застосовуватися на ринку без порушення прав третіх осіб (показник патентної чистоти об'єкта); техніко-економічна значимість об'єкта правової охорони та інше. Представлено принципи, покладені в основу оцінки об'єктів права інтелектуальної власності. Наведено та охарактеризовано методичні підходи щодо оцінки об'єктів інтелектуальної власності та методи їх розрахунку. Зазначено переваги та обмеження щодо вибору підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Shvets G. Peculiarities of valuation activity in business enterprise.

The paper estimates the essence of intellectual property. Listed legal documents in which the procedure for assessment of intellectual property. Presented by reason necessary evaluation of intellectual property rights, for example to determine the real value and market value of the property; mooring at the balance developed its own facility; valuation of intellectual property in connection with the implementation of various corporate transactions; involvement of intellectual property rights to investment and innovation projects and more. An evaluation of the sequence of intellectual property, which consists of seven stages. The main parameters that determine the value of intellectual property, such as reliability of the object of legal protection; opportunity estimated object used freely in the market without violating the rights of third parties (figure Novelty item); technical and economic significance of the object of legal protection and more. Presents the principles underlying the evaluation of intellectual property. An instructional pithody and characterized the evaluation of intellectual property and methods of calculation. Indicated advantages and limitations regarding the choice of approaches evaluation of intellectual property.

Швец Г.А. Особенности оценки объектов интеллектуальной собственности в хозяйственной деятельности предприятия.

В статье определена сущность оценки объектов интеллектуальной собственности. Перечислены нормативно-правовые документы, в которых определена процедура оценки объектов интеллектуальной собственности. Представлены причины необходимости оценки объектов права интеллектуальной собственности, например: для определения реальной ценности и рыночной стоимости объекта; при постановке на баланс разработанного собственными силами объекта; оценка стоимости интеллектуальной собственности, в связи с осуществлением различных корпоративных операций; привлечения объектов

интеллектуальной собственности инвестиционных и инновационных проектов и др. Представлена последовательность оценки прав на объекты интеллектуальной собственности, которая состоит из семи этапов. Определены основные показатели стоимости объектов интеллектуальной собственности, например: надежность правовой охраны соответствующего объекта; возможность оцениваемого объекта свободно применяться на рынке без нарушения прав третьих лиц (показатель патентной чистоты объекта); технико-экономическая значимость объекта правовой охраны и прочее. Представлены принципы, положенные в основу оценки объектов права интеллектуальной собственности. Приведены и охарактеризованы методические подходы по оценке объектов интеллектуальной собственности и методы их расчета. Указаны преимущества и ограничения по выбору подходов оценки объектов интеллектуальной собственности.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки, використання об'єктів інтелектуальної власності (далі - ОІВ) в господарській діяльності підприємства набуває особливого значення. Тому як, володіння та використання прав інтелектуальної власності сьогодні дозволяє підприємству значно збільшити свої конкурентні переваги. Однак, для ефективного використання об'єктів інтелектуальної власності та отримання від цього максимального прибутку необхідно визначити об'єктивну вартість об'єкта інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти оцінки об'єктів інтелектуальної власності розглянуто у наукових працях багатьох науковців, наприклад: Н.М. Столярчук [1], Л.І. Лук'яненко, Н.О. Любенюк [2], В.Д.Базилевич [3], В.Б. Юскаєв[4], О.О. Хворост [5].

Мета статті полягає у визначенні основних підходів до оцінки об'єктів інтелектуальної власності та їх методів розрахунку у межах господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Оцінка об'єкта інтелектуальної власності представляє собою певний процес визначення справедливої вартості даного об'єкту на певну дату, що дозволяє визначити грошову вартість кінцевого продукту, який було створено у результаті інтелектуальної діяльності. Головною метою оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності виступає ефективне розпорядження ОІВ для отримання матеріального або нематеріального ефекту.

Основними нормативно-правовими документами з оцінки прав інтелектуальної власності є Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р.№2658, Національний стандарт №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» від 10.09.2003 Р. №1440, Національний стандарт №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» від 03.10.2007 р.№1185 та Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності, затверджена Наказом Фонду Державного майна України від 25.06.2008 р.№740. Загалом в Україні існує більше 40 нормативних акти, щостосуються оцінки нематеріальних активів. Крім того, Комісією Міжнародних Стандартів Оцінки опубліковано Міжнародне правило оцінки 4 «Оцінка нематеріальних активів», що ґрунтується на МСО 1 «Ринкова вартість як база оцінки», МСО 2 «Бази оцінки, відмінні від Ринкової вартості», МСО 3 «Звіт про оцінку».[1]

Необхідність оцінки об'єктів права інтелектуальної власності впливає з ряду причин: [2]

- для визначення реальної цінності і ринкової вартості об'єкта;
- при поставленні на баланс розробленого власними силами об'єкта;
- оцінка вартості інтелектуальної власності у зв'язку зі здійсненням різноманітних корпоративних операцій;
- залучення об'єктів інтелектуальної власності до інвестиційних та інноваційних проектів;

- потреба у визначення вартості виключних прав, переданих на підставі договорів на право використання об'єктів інтелектуальної власності;
- коли відбувається розширення ринку збуту і надається франшиза;
- в разі порушення виключних прав власника об'єкта права інтелектуальної власності виникає необхідність визначення розміру компенсації яка має бути сплачена власнику щодо якого порушені права;
- передача виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності під заставу;
- якщо підприємство має намір розширити статутний фонд шляхом внесення в нього вартості об'єкта інтелектуальної власності;
- в разі банкрутства підприємства і його ліквідації для виплати боргів.

При оцінці вартості об'єктів інтелектуальної власності, як і будь-якого створеного на підприємстві продукту, використовують послідовну комплексну структуру дій. Послідовність оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності представлено на рис. 1, яка складається з таких етапів: ідентифікація ОІВ, визначення цілі оцінки, вибір бази оцінки, вибір підходу до оцінки, вибір методу оцінки, розрахунок вартості ОІВ, оформлення звіту (акту) про оцінку.

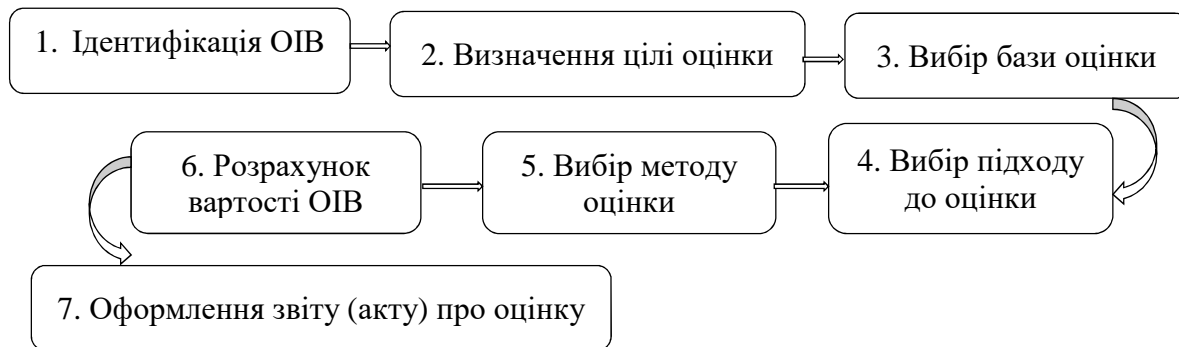

Рисунок 1 – Послідовність оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності.

До основних показників, що визначають вартість об'єктів інтелектуальної власності, належать [3]:

- надійність правової охорони відповідного об'єкта;
- можливість оцінюваного об'єкта вільно застосовуватися на ринку без порушення прав третіх осіб (показник патентної чистоти об'єкта);
- техніко-економічна значимість об'єкта правової охорони;
- витрати власника виключних прав на створення (розробку) об'єкта правової охорони;
- витрати власника виключних прав на патентування (реєстрацію) об'єкта промислової власності, включаючи мита, збори й інші витрати на підтримку охоронних документів у чинності, а також оплату послуг патентоповіреного;
- витрати на організацію використання об'єкта промислової власності, включаючи витрати на його маркетинг;
- витрати на страхування ризиків, пов'язаних з об'єктом промислової власності;
- термін дії охоронного документа (патенту, свідоцтва) на момент оцінки його вартості або термін дії ліцензійного договору;
- витрати власника виключних прав на дозвіл правових конфліктів по оцінюваному об'єкті промислової власності, у тому числі в судовому або добровільному порядку (на придбання прав третіх осіб);
- очікувані надходження ліцензійних платежів по даному об'єкті промислової власності (за умови фіксації обсягів ліцензійних платежів);

- очікувані надходження у формі компенсаційних (штрафних) виплат (платежів) за умови підтвердження факту порушення виключних прав власника об'єкта промислової власності;
- строк корисного використання оцінюваного об'єкта інтелектуальної власності;
- фактор морального старіння оцінюваного об'єкта;
- середньостатистичні ставки роялті для даного виду об'єктів правової охорони;
- промислово (виробничу) готовність оцінюваного об'єкта інтелектуальної власності;
- витрати, пов'язані з необхідністю сплати податків і зборів.

В сучасній економічній літературі наведено декілька принципів покладених в основу оцінки об'єктів інтелектуальної власності (рис. 2).

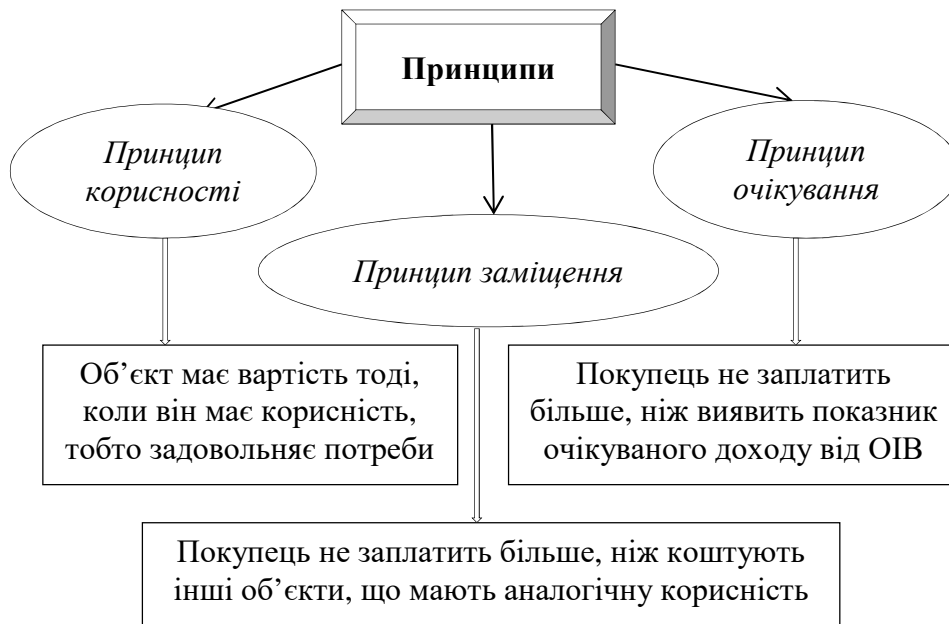

Рисунок 2 – Принципи, покладені в основу оцінки об'єктів права інтелектуальної власності.[4]

У тал. 1 представлено детальну характеристику підходів до оцінки об'єктів інтелектуальної власності, а також наведено основні особливості їх методів.

Спираючись на вище наведені принципи, в українському законодавстві виділяють три методи оцінки об'єктів інтелектуальної власності: дохідний (прибутковий), порівняльний (аналоговий) та витратний інвестиційний. Сутність дохідного підходу полягає в тім, що вартість прав на ОІВ визначають як функцію доходу, що може принести використання даного ОІВ у майбутньому. Сутність порівняльного підходу полягає в порівнянні об'єкта, що оцінюється, з аналогічними попризначенню, якості і корисності об'єктами, які були продані на цей час на аналогічному ринку. Сутність витратного підходу базується на припущенні, що вартість об'єкта інтелектуальної власності дорівнює вартості витрат на його створення, доведення до робочого стану й амортизацію.

Однак, в законодавстві зазначено про застосування ще одного методу-методу залишку для оцінки окремих видів майнових прав інтелектуальної власності. Даний метод поєднує три методичні підходи і застосовується за умови відповідного обґрунтування використання цього методу.

При виборі методу оцінки об'єкту інтелектуальної власності необхідно враховувати який саме ОІВ оцінюється (винахід, корисна модель, торгівельна марка та інше). Так у табл. 2 наведено переваги та обмеження щодо вибору підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Таблиця 1 - Характеристика методичних підходів щодо оцінки ОІВ [2]

Метою діями підхід	Умови застосування	Суть підходу	Визначення вартості об'єкта оцінки вельчєс таєї певної процедури	Метод	Суть методу	
1	2	3	4	5	6	
Діючі	Коди можливі визначити розмір доходу від використання прав інтелектуальної власності	Базується на визначенні вартості об'єкта оцінки як поточної вартості очікуваних доходів від використання об'єкта	а) визначення величини і структури грошових потоків створених з використанням об'єкта б) визначення певних елементів дисконту капіталізації в) розрахунок вартості майнових прав шляхом капіталізації грошових потоків від використання об'єкта	Метод прямої капіталізації доходу та метод непрямої капіталізації доходу (дисконтування грошового потоку)	Метод порівняння в прибутку і метод розподілу прибутків	Доходом с різниці між прибутком отриманим в результаті використання об'єкта та прибутком отриманим без використання об'єкта
	Здійснюється за наявності достатньої інформації про ціну продажу, поточ. пропозицію на ринку на подібні об'єкти та умови розпорядження майновими правами	Полягає у визначенні вартості об'єктів на основі інформації про поточ. пропозицію та користь, яку отримують у наслідок укладання певної угоди	а) збір інформації про ціни продажу порівнянних об'єктів та користь об'єктів б) визначення елементів порівняння для об'єкта в) проведення аналізу і коригування вартості об'єкта (протоколи порівняння) шляхом узгодження отриманих результатів	а) збір інформації про ціни продажу порівнянних об'єктів та користь об'єктів б) визначення елементів порівняння для об'єкта в) проведення аналізу і коригування вартості об'єкта (протоколи порівняння) шляхом узгодження отриманих результатів	Метод порівняння продажів	Доходом с різниці між прибутком отриманим в результаті використання об'єкта та прибутком отриманим без використання об'єкта
Порівняльні				Метод розліг	Доходом с різниці між прибутком отриманим в результаті використання об'єкта та прибутком отриманим без використання об'єкта	
				Метод порівняння продажів	Доходом с різниці між прибутком отриманим в результаті використання об'єкта та прибутком отриманим без використання об'єкта	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
ВИТРАТИ	Здійснюється за наявності можливості відтворення або заміщення об'єкта оцінки	Грунтується на визначенні вартості витрат як необхідні для відтворення або заміщення об'єкта оцінки з урахуванням величини зносу	а) визначення поточної вартості витрат пов'язаних із створенням або придбанням об'єкта б) визначення величини зносу об'єкта оцінки щодо нового об'єкта в) розрахунок залишкової вартості заміщення	Метод заміщення	Визначається сума витрат на створення або придбання того об'єкта який за своїми показниками може бути рівно цінний щодо оцінюваного
МЕТОД ЗАЛИШКУ	Застосовується за умови що однією з них виявлено підстав для того, щоб припустити наявність у складі цінного майнового комплексу суб'єкта права інтелектуальної власності інших нематеріальних активів крім оцінюваного	1. визначення загальної вартості всіх необоротних активів шляхом обчислення ринкової вартості цінного майнового комплексу із застосуванням методів доданого або порівняльного підходу, зменшеної на розмір робочого капіталу 2. визначення вартості кожного з об'єктів у матеріальній формі довготривалих фінансових інвестицій, довготривалих дебіторської заборгованості, відстрочених податкових активів із застосуванням методів доданого порівняльного або витратного підходів 3. визначення загальної вартості необоротних активів як суми вартості активів, обчисленої відповідно до пункту другого	Метод прямого відтворення	Визначається сума витрат про пов'язані з і створенням або придбанням майнових прав на об'єкт та також витрат понесених у зв'язку з приведенням об'єкта у стан для ефективного використання	

Таблиця 2 – Переваги та обмеження щодо вибору підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності. [5]

Об'єкти інтелектуальної власності	В першу чергу	В другу чергу	Слабке застосування
Патенти і технології	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Товарні знаки та бренди	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Інформаційне програмне забезпечення	Витратний	Порівняльний	Дохідний
Програмні продукти	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Права копіювання	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Франчайзингові права	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Авторські права	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Мережа збуту	Витратний	Порівняльний	Дохідний
Навчений персонал	Витратний	Дохідний	Порівняльний
Корпоративна практика та методика	Витратний	Дохідний	Порівняльний

Висновки. Таким чином, створення та використання об'єктів інтелектуальної власності в господарській діяльності підприємства на сучасному етапі розвитку економіки є необхідним чинником підвищення його конкурентоспроможності. Для максимально ефективного використання ОІВ важливо правильно визначити необхідний підхід щодо оцінки об'єкта інтелектуальної власності. Однак різноманіття підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності та їх методів розрахунку ускладнює об'єктивність оцінки ОІВ. Тому у подальших дослідженнях необхідно детально визначити та обґрунтувати використання того чи іншого методу оцінки для різних об'єктів інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Столярчук Н.М. Основні методичні підходи до оцінки ОПІВ інноваційного спрямування / Н.М. Столярчук // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. - 2012. - Вип. 9(3). - С. 341-355.
2. Лук'яненко Л.І. Методичні підходи до оцінки об'єктів права інтелектуальної власності / Л.І. Лук'яненко, Н.О. Любенюк // Економічний форум. – 2012. - №4. – С. 290-291.
3. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник. / В.Д.Базилевич. – К.: Знання, 2006.- 431 с.
4. Юскаєв В.Б. Інтелектуальна власність, Частина 1. – С.: Видавництво СумДУ, 2009. – 157 с.
5. Хворост О.О. Особливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=312>

Ключові слова: об'єкти інтелектуальної власності, оцінка, підходи, методи, принципи, показники.

Ключевые слова: объекты интеллектуальной собственности, оценка, подходы, методы, принципы, показатели.

Keywords: intellectual property assessment approaches, methods, principles and performance.